

Plukovník Švec v Kazani.

I.

Úvodní poznámky.

Drama Rudolfa Medka „Plukovník Švec“ obrátilo zase větší měrou pozornost k oné době přelomu ve vývoji našeho revolučního vojska v Rusku, která spadá do letních a podzimních měsíců roku 1918. Novinářská diskuse, jež v té souvislosti se rozvinula, jasně ukázala, jak také tato doba je málo probrána a prozkoumána.

Je zřejmo, že kořeny aksakovské tragédie sahají hodně daleko. Jistě nezačaly růsti teprve v období kazaňském. Ale přece jen je nesporné, že Kazaň mnohým přispěla k jejich rozvoji a zesílení. Myslím proto, že přijde vhod skupina dokumentů z té doby, jež vesměs pocházejí z pera hlavní osoby tragédie aksakovské, plukovníka Josefa Švece.

Mezi věcmi, jež po něm zůstaly a byly převzaty jeho bratrem Františkem (také dobrovolníkem našeho vojska na Rusi) a dovezeny do vlasti, je také sešit v tvrdých lepenkových deskách (potažených černým plátnem), který obsahuje kopie (průpisy) hlášení a

rozkazů poručíka, později plukovníka Švece z doby od 18. srpna do 6. září 1918. Ten sešit je blok formulářů s ruskou tištěnou hlavičkou, v níž je rubrika pro adresáta (komu), pro údaje časové (191 g. čas. min.), číslo, místo odeslání, kdy obdrženo a kým posláno (podatel). Švec vyplňuje vždy rubriku první, druhou a třetí (adresát, datum, číslo), zřídka místo odeslání a jméno odesilatele; že není vyplněna rubrika obdrženo, je důsledek toho, že máme před sebou opis.

Dokumenty byly psány tužkou přes modrý, kopírovací papír. Písmo za těch více než deset let už hodně vybledlo, takže se čte velmi těžce. Ale Švec psal zřetelně; proto se mi podařilo přečíst a rozčíst všechno, myslím, správně. I raporty a rozkazy psané rusky.

Celkem je těch dokumentů v bloku 40. Mají pořadová čísla; u jednoho nedopatřením číslo vynecháno, ale pořadí jeho (38) zůstalo volné, dva mají stejné číslo (41).

Z těchto 40 dokumentů je 17 psáno rusky (v dalším je otiskují v překladě a označují hvězdičkou). Ruštiny postupně ubývá; i hlášení náčelníku štábu severní skupiny, kterým byl ruský generál, píše pak Švec někdy česky, naopak zase jsou rusky psány některé rozkazy pro naše důstojníky, jimiž se patrně měli prokazovati i vůči ruským orgánům. Ruština je gramaticky správná, slohově je to úřední řeč běžná v ruské armádě. V dokumentu čís. 63 je několik vážných chyb pravopisných.

Dokumenty české jsou psány řečí v našem vojsku tehdy obvyklou, v níž se používalo hodně odborných termínů ruských a poloruských (namnoze je známe z jeho deníku); znění těchto dokumentů jsem ponechal beze změny — pro snadnější porozumění čtenářům, kteří nebyli v našem vojsku na Rusi, připojil jsem vzadu slovníček. (Do hranatých závorek dal jsem na několika místech své doplňky.)

Dokumenty jsou číslovány bez přerušení; ale ke konci je v nich několikadenní mezera časová: rozkaz číslo 69 je datován 29. srpna, rozkaz číslo 70 však až 4. září. Tuto mezeru vysvětluje hlášení, které jsem našel v jiném bloku. Toto hlášení, psané rusky, číslo 69, je datováno 3. srpna 1918 a adresováno: „Veliteli severní skupiny vojsk plukovníku Stěpánovu“; zní: „Hlásím, že dnes jsem vyzdravěl a odjíždím na frontu. Plukovník Švec.“ (Datum 3. srpna je zřejmě přepsání místo 3. září — také poslední rozkaz v černém bloku má datum 6. srpna místo správného 6. září.)

Jsem si dobře vědom toho, že dokumenty, jež otiskují, jsou jen útržkem z historie naší skupiny v Kazani a v Povolží, útržkem zcela nahodilým, jak právě jej vytvořily rozměry bloku (který je popsán celý). Myslím však, že i v této kusé podobě poskytují dost názorný pohled na situaci, jaká tehdy byla kolem Kazaně a v ní, že výrazně ukazují, v jakých poměrech tam naše vojsko trpělo a bojovalo, v jakých poměrech žil a pracoval sám Švec. Jsem přesvědčen, že právě nyní budou tyto dokumenty čteny se zájmem a že snad i trochu přispějí k pochopení pozdější krise v našem vojsku.

*

K lepšímu pochopení publikovaných dokumentů bude snad dobře, když docela stručně vyložím, jaká byla v té době politická a vojenská situace našeho vojska na Rusi, jak došlo k obsazení Kazaně, jak se vyvíjela její obrana a jak konečně došlo k opuštění města.

V druhé polovině května 1918 začaly obranné boje našeho vojska v Rusku proti sovětům; naše oddíly se hájily proti snahám sovětské vlády o rozbití naší armády a snažily se dosáhnout spojení

i probít si cestu přes Sibiř do Vladivostoku, odkud měly být odvezeny do Francie. Nejdále na západ byla skupina tří pluků (1., 4. a 1. náhradní) v Penze a za ní. Tam začaly boje 29. května dobytím Penzy, po němž hned celá skupina rychle postupovala na východ, ke spojení se skupinou západosibiřskou. Po mnoha bojích a srážkách došlo k tomuto spojení 6. července na stanici Miňjaru.

Ale naše skupina penzenská neodejela pak na Sibiř, nýbrž vrátila se nazpět k Volze (současně skupina západosibiřská se pokoušela o nástup na Urále severozápadně od Jekatěrinburgu). Příčinou toho bylo, že boje našeho vojska v Rusku měly již tehdy také druhý účel: pomoci ruské demokracii v jejím úsilí o porážku boševiků jako spojenců Německa a Rakousko-Uherska, v její snaze o zrušení míru brestlitevského a o opětné zařazení Ruska do jednotné fronty Spojenců, pokusit se ve shodě s názory zatímních vlád ruských (samarské a omské) a ve smyslu přání spojeneckých zástupců o vytvoření fronty na Volze proti ústředním mocnostem a jejich pomocníkům. V rámci tohoto druhého účelu patří také dobytí města Kazaně, k němuž došlo ve dnech 6. a 7. srpna.

Historie této výpravy na Kazaň není dosud spolehlivě vyložena. Když jsem sbíral látku k výkladu o ruském zlatě a o československých legiích, vypravoval mi generál St. Čeček, bývalý velitel naší fronty v Povolží, asi toto: Hlavním strategickým úkolem našeho boje na frontě povolžské bylo dosáhnout na jihu spojení s armádou generála Děnikina. Proto byla na počátku srpna v Simbirsku připravována skupina, složená z oddílů československých a z oddílů ruské národní (lidové) armády, která se měla na lodích pustit přes Samaru na jih, aby rozvíjela úspěchy po Volze ve směru na Saratov (a dále na Caricyn). Velitelem této skupiny byl tehdejší velitel 1. československého pluku, kapitán Stěpanov, ruský důstojník. Při výpravě byl člen a zmocněnec samarské vlády Vlad. Lebeděv, který přesvědčil zmíněného velitele skupiny, že nutno podniknout výpravu směrem opačným, na sever, kde možno snadno dobýt velkého a bohatého města Kazaně, v němž kromě ohromných vojenských skladů je od nedávna také ruský zlatý poklad. A tak proti plánu vrchního velitelství a přes zákaz velitele povolžské fronty vedli Stěpanov a Lebeděv výpravu na Kazaň. (Viz mou brožuru *O ruském zlatém pokladě a československých legiích*, str. 6.)

V dubnu 1926 setkal jsem se v Brně s Vlad. Lebeděvem, který mi vypravoval, že plukovník St. Čeček napřed dal souhlas k výpravě na Kazaň, ale pak jej odvolal, patrně na rozkaz z Čeljabinska (Lebeděv tu připomenul, že v té době přišel do Samary důstojník, vyslaný generálem Děnikinem). Jinak Lebeděv potvrdil, že politická odpovědnost za výpravu kazaňskou padá na samarskou vládu, vojenská pak na kapitána Stěpanova. (Rozmluvu jsem zachytil v článku „O Kazaň“, který byl otištěn v Legionářských Besedách, roč. I, str. 221.)

VI. Lebeděv mi řekl tehdy, že má o tehdejších událostech obsáhlý materiál dokumentární, jež se chystá v brzké době publikovat. Udělal tak k 10. výročí bojů v Povolží. Volja Rossii přinesla loni v čísle VIII—IX (srpen—září 1928) obsáhlou publikaci „Iz archiva V. I. Lebeděva. Ot Petrograda do Kazani“ (str. 50—197), v níž jsou otištěny deníkové záznamy Lebeděvovy a mnohé jiné současné dokumenty. Pro výpravu na Kazaň mají význam především kapitola 10. *Pered pochodem na Kazaň* (str. 120 a n.) a kapitola 11. *Na Volgě pod Kazaňju* (str. 151 a n.). O souhlasu Čečkově píše se tu na str.

128, 133/4, 137. Zprvu šlo jen o předběžný souhlas, a to ještě polo-
viční (uslovno polusoglasilsa, na str. 133); o půlnoci na 1. srpna
v telegrafické rozmluvě prý Čeček potvrdil, že odpovědnost za ope-
raci padá na Stěpanova, že mu nemůže poskytnout pomoci, a přál
mu zdaru (str. 137). Ráno výprava vyjela. Ale brzo dohonil velitel-
skou loď posel ze Simbirska s rozkazem Čečkovým „obrátit celou
výpravu a vésti ji do Samary“ (str. 137). Vrátili se tedy do Simbir-
ska, aby zjistili, jaká tak ostrá změna nastala v situaci, že vy-
nucuje odvolání výpravy. Přišli k názoru, že žádná taková rozhodná
změna nenastala, a proto se rozhodli neuposlechnout rozkazu a táh-
nout na Kazaň. Na str. 139 a n. jsou otištěny jejich telegrafické roz-
hovory ze Simbirska s Čečkem a s důstojníky jeho štábu; jsou
v nich ovšem mezery (telegrafní páska se z části ztratila).

V simbirské skupině, jež táhla na Kazaň, byl také poručík Josef
Švec jako pomocník velitele 1. pluku. O jeho poměru k výpravě
říkal mi Lebeděv v Brně toto: Není správné tvrzení, jež opakoval
i plukovník Medek při odhalování pomníku plukovníku Švecovi, že
Švec táhl na Kazaň proti své vůli, jen proto, že mu to bylo jeho nad-
řízeným poručeno; to prý nebylo možné — Švec podle slov Lebedě-
vových byl také pro výpravu na Kazaň. Deníkové záznamy, otištěné
ve Volji Rosii (na str. 151 a n.), to potvrzují. Stěpanov měl obavy,
že v Kazani ho zastihne rozkaz, aby odevzdal pluk Švecovi a dosta-
stavil se k soudu. Lebeděv se přímo zeptal Švece, co udělá, dosta-
ne-li rozkaz arestovat Stěpanova a převzít pluk. Švec se pousmál:
„Já... když vezmeme Kazaň... budou nám děkovat, budou nás
hýčkat. A jestli i přijde takový rozkaz, já pluku nepřevzmu.“ Jen
o možnosti dalšího pochodu z Kazaně na Nižní Novgorod (pro nějž
horlili Lebeděv a Stěpanov) měl Švec pochybnosti, jež chtěl řešit
až v Kazani.

O těchto svých zápiscích praví Lebeděv (v poznámkách na str.
186), že byly psány v době oněch událostí; jejich ráz a obsah ne-
mluví proti tomu (na př. o Stěpanovu píše s velkým nadšením, ač-
koli v Kazani se brzo přesvědčil o jeho malých schopnostech veli-
telských i o jeho nedostatečné spolehlivosti politické).

Nedávno psal o věci dr. O. Biebl v Legii (roč. IV, čís. 7 v článku
„Mluvme si pravdu!“); praví tam, že „je nesprávný... výklad, že
se Švec dal nadchnout Stěpanovem pro akci proti Kazani; naopak
— pokud vím z bezprostředního pozorování — byl Švec proti tažení
na Kazaň a předvídal smutné konce... Švec plnil pouze dispo-
sicí mu dané.“ Pro své tvrzení dovolává se svědectví dr. Procházky.

Výpravy na Kazaň účastnily se dva prapory našeho 1. pluku;
v druhé polovici srpna byla obrana Kazaně zesílena 1. praporem a
některými komandami 2. pluku. Druhou část kazaňské výpravy
tvořily oddíly lidové armády, početně asi stejně silné jako naše dva
prapory; velel jim plukovník Vl. O. Kappel. Ale Kappel byl hned po
vzetí Kazaně odvolán do Samary, a když se koncem srpna vracel
s posilou (asi 2000 mužů), nepřibyl s ní do Kazaně, kde ho také Švec
velmi toužebně očekával (hlášení čís. 63), nýbrž na vlastní vrub
podnikl výpravu do nepřátelského týlu, aby se zmocnil Romanov-
ského mostu (přes Volhu u Svijažska), přes nějž vedla dráha ze
středního Ruska ke Kazani. Svého cíle však nedosáhl, a tak jen pře-
chodně ulehčil situaci obránců Kazaně tím, že vzbudil nepokoj
v řadách sovětských vojsk.

Tíha obrany Kazaně ležela tedy na těch několika jednotkách
našeho vojska. Formace ruské (z tak zv. Národní armády) byly po-

četně slabé a nezřídka málo spolehlivé. Kazaň sama pro svou obranu neudělala skoro nic. Avšak nepřítel — sovětské velitelství — plně pochopil, jaký vojenský i politický význam má pro něj Kazaň, a pod vedením Trockého vyvinul ohromné úsilí k jejímu dobytí. Již 10. srpna počal útočit na pravém břehu, kde se pak opakovaly útoky skoro denně. Velitelem naší obrany byl tu poručík Švec, který brzo byl nucen — pro nedostatek sil zkracovat frontu. Asi v polovici srpna rozšiřuje nepřítel své operace i na levý břeh, kde jsme s počátku měli přechodné úspěchy. V druhé polovici srpna začaly zase těžké boje na pravém břehu, za nichž nepřítel pronikl až k Volze — to je období, jehož se týká hlavní část otiskovaných dokumentů.

Koncem srpna přejímá Švec velení na levém břehu, kde se tehdy již nepřátelská fronta přiblížila až k předměstím Kazaně, jsouc podporována vzpourou dělníků v prachárně. Obranu Kazaně stěžovaly neshody rázu politického mezi kazaňským štábem a samarskou vládou; to byla jedna z hlavních příčin, že z velkých zásob vojenských potřeb nebylo z Kazaně vyvezeno skoro nic.

Za výpravy na Kazaň byl poručík Švec pomocníkem velitele 1. pluku. V Kazani vzhledem k tomu, že velitel pluku kapitán Stěpanov převzal velení celé severní skupiny, skutečné vedení pluku přešlo v ruce Švecovy. Na konci měsíce srpna (27.) byl Švec povýšen na plukovníka a 31. srpna jmenován skutečným velitelem 1. pluku.

Náčelníkem štábu severní skupiny (jemuž jsou adresována některá hlášení Švecova), byl generál-lejtenant Romanovskij. Praporčík Fiala byl adjutantem 1. pluku (padl 30. srpna u Simbirska), kapitán Hasal velitelem 1. praporu 2. pluku, s nímž přijel do Kazaně 20. srpna, poručík Káňa byl velitelem oddílu, složeného z několika komand 2. pluku, s nímž přibyl do Kazaně 18. srpna, kpt. Kutlvašr (žertovně Kultivator) velitelem 3. praporu 1. pluku. Kpt. Bord byl francouzský důstojník v Kazani (on je ta francouzská mise). Při dobývání Kazaně a v první době bojů o ní platné služby konal dobrovolnický prapor Srbů, ale od té doby, co (16. srpna) padl jejich velitel major Blagotić, ztratil prapor vnitřní sílu a nemohl být už vyslán do boje.

Nechť nám tedy současné dokumenty vyloží, v jakých poměrech naši vojáci u Kazaně bojovali; nechť nám také ukáží, jak si v té osudné době vedlo ruské velitelství; nechť nám povědí, jak pracoval — a trpěl — v Kazani poručík a plukovník Švec!

II.

Dokumenty.

1.*

Telefonogram č. 35 operativní.
Náčelníku štábu severní skupiny
1918 r. 18. srpna 21 hod. 30 min.
Č. 35.

Hlásím, že úsek obsazený jednotkami oddílu mně svěřeného je chráněn takto:

1. Hlavní polní stráž čís. 1 výšina 86,9 — 2 kulomety, jedno-rychlopalné dělo, jedno zákopové dělo. Obhlídkou je chráněn pravý břeh Volhy.

2. Hlavní polní stráž čís. 2 na polní cestě Verch. Uslon—Spasskoe—Morkvaši v lese západně od výšiny 69,9 — jeden kulomet.

3. Hlavní polní stráž čís. 3 na křižovatce cesty Vorobjevka—Spasskoe—Morkvaši — jeden kulomet. Na křižovatce silnice simbirské a svijažské zesílená polní stráž s kulometem.

4. Hlavní polní stráž čis. 4 na západ od vesnice Ključišče v rajoně výšiny 72.4 — jeden kulomet. Jízdní výzvědný oddíl poslaný do Spasskoe—Morkvaši hlásil, že Morkvaši nepřitelem nejsou obsazeny.

Co se týká 8. baterie třípalcové, zaujímající postavení v rajoně Verch. Uslova, hlásím, že baterie nemůže umlčet činnou palbou břeh Volhy, a prosím, abyste nařídil změnit její úlohu. Pokládám úsek Nižního Uslova a úsek Pečišče—Naberežnaja Morkvaši za tak důležitý, že by bylo záhodno rozdělit baterii na čtyři a přidělit jednu četu hlavní polní stráž č. 1, druhou hlavní polní stráž č. 4.

Poručík Švec.

2.*

Veliteli baterie 105 mm kanonů
poručíku Jakuševskému.
1918 r. 19. srpna 11 hod. 35 min.
Č. 36. Verch. Uslova.
Odesílatel: Poručík Švec.

Posudek o činnosti svěřené Vám čety 105 mm kanonů.

Protože do 18. t. m. jsem se svým oddílem byl v rajoně S. Morkvaši a četa Vám svěřená nebyla mně přímo podřízena, obraťte se pro posudek o činnosti své čety k pluk. Petrovu, který se svým oddílem se pohyboval ve směru na Krásnou Gorku, k jejímuž obsazení jste Vy střelbou velice přispěl. — Já mohu dát posudek o Vaší činnosti jen za včerejšek, a třeba u Vás včera se provádělo jen zastřelování na pravý břeh Volhy, přece mohu potvrdit, že zastřelování bylo tak zdařilé, že nepřátelské lodi po něm byly přinuceny odejet nazpět a od těch dob se neukazovaly v rajoně Vámi obštrelovaném (ve třech verstách nad Naberež. Morkvaši).

Poručík Švec.

3.*

Operativní.

Náčelníku štábu severní skupiny.
1918 r. 19. srpna 21 hod. 30 min.
Č. 37.
Odesílatel: Poručík Švec.

Hlásím, že dnes k večeru přijel malý nepřátelský parník od vsi Naberežnaja Morkvaši asi na půl cesty k Pečišči a zastavil se severně od výšiny 86.9, kde je hlavní polní stráž čis. 1. Po hlavní polní stráž byla zahájena kulometná střelba. Střelbou našeho zákopového děla byl parník zahnán. Na západ od Nab. Morkvaši byly zpozorovány také nepřátelské parníky. Četa 105 mm kanonů vystřelila po parníku jeden šrapnel, který přeletěl o verstu. Obracím Vaši pozornost na levý břeh Volhy, odkud děla mohou lépe paralyzovat činnost nepřátelských parníků než děla postavená na pravém břehu, kterým v pozorování a střelbě překází příkrý břeh. — V rajoně Niž. Uslova chodili naši rozvěděčci k zálivu, kde kdysi byli rudí zakopáni. Nedopatřením je pokládaly naše strážní lodi za rudé. Hlavní polní stráž západně od N. Uslova byla postavena již včera. Na ostatním úseku beze změn.

Poručík Švec.

Prosím, abyste nařídil rozkázat strážní lodi na Volze, chránící břeh před příjezdem nepřátelských parníků, aby jednala směleji a aby postoupila kupředu, kdežto nyní člověku připadá, jako by se naše loď kdesi skrývala před nepřítelem, který následkem toho si počal vésti drze, protože jeho nájezdu nikdo nepřekáží.

4.

Telefonogram č. 38.
1918 19. srpna 22 hod.
Praporčíku Fialovi.

Oznam do štábu fronta, že za dobu od 11. do 19. srpna pluk měl ztráty 17 zabíjých, 45 raněných.

Poručík Švec.

Operativní.

Náčelníku štábu severní skupiny.

1918 r. 20. srpna 11 hod. 15 min.

Č. 39.

Odesílatel: Poručík Švec.

Hlásím, že se ke mně obrazení důstojníci různých válečných lodí a žádají pokyny pro svou činnost. Jak mně známo, válečné lodí jsou podřízeny kapitánu Kovalevskému (parník Filip, státní přístav), který má jimi disponovat. Na mou otázku, komu jsou lodí vlastně podřízeny, důstojníci nemohli odpovědět, protože nevěděli. Pokládám tento stav za nenormální a žádám, aby byl úředně ustanoven velitel válečného loďstva a aby o tom byli zpraveni všichni velitelé lodí. Mně osobně nelze jim velet, protože mi není možno vytvořit spojení s lodmi. Proto prosím, aby loďstvo tvořilo zvláštní skupinu s úředně jmenovaným a všem lodím známým velitelem, který by pracoval ve shodě se skupinou na pravém i levém křídle.

Poručík Švec.

6.

Praporčíku Fialovi.

1918 20. srpna 18. hod.

No 40. Vrchní Uslon.

Poručík Švec.

Oznam do štábu:

1. Konná rozvědka vyslána mnou dříve ráno do Spas. Morkvaši, aby vyručila aeroplán, o kterém mně bylo oznámeno ze štábu, že prý tam spadl. Rozvědka se vrátila se zprávou, že červení ještě neobsadili Morkvaši, pouze prý dojíždějí tam konné patroly. Co se týče aeroplanu, byl předešlým prý s pole, na kterém spadl, odvezen červenými. — K 14. hod. přijely 4 lodí k Nábř. Morkvašim, a odkryly oheň po našem Rybáku. Ten asi byl buďto porouchán, nebo bál se přesily, proto ustoupil. Místo něho podejel druhý náš parochod.

7.

Praporčíku Fialovi.

1918 21. srpna 11 hod.

No 41. Vrch. Uslon.

Poručík Švec.

Oznam do hlavního štábu:

Právě vrátila se konná rozvědka, vyslaná směrem k Morkvaši-Spasskoje, a oznámila, že do jmenované vesnice se právě pustilo asi 40 jezdců a okolo 250 pěchoty s obozem. Nepřátelské zástavy zaujímají linii chutory jižněji Morkvaši Nábřežní, výšiny 68.7 východně Spasskoje a také byly pozorovány okolo výšiny 83.3 na silnici západně Ključišče. — Nepřátelské parochody drže dnes ráno přiblížily se k naší zástavě č. 1 západně Pečišče a byly obšťíleny kulometným ohněm ze zástavy, po čem se vzdálily. Prikázal jsem 42 lin. art. vzvodu změnit nabljudl. punkt a najít takový, odkud by mohl správně pozorovat a řídit střelbu i forsírovat řeku. Jinak vše beze změny.

Poručík Švec.

8.

Štábu severního frontu.

1918 22. srpna 15 hod.

No 41. Vrchní Uslon.

Kavalerijská rozvědka vyjasnila, že Ključišče je čisto, rovněž tak Mafušino. Dále rozvědkou ustanoveno, že v rokli západně Ključišče mezi výšinami 72.4 a 91.5 skrývalo se asi 40 červených kavaléristů, kteří spatřivše naše jezdce, úprkem odejeli na západ k vysotě 102.3 a skryli se v lese. Stráže červených se nalézají

v rajoně výšin 83,3, 102,3 a východně chutorů. V témže rajoně také je nepřátelská artilerie, 2 lehká děla. Bylo pozorovat seskupení nepřítele v lese západně výsoty 102,3, kteréžto místo bylo naší artilerií správně vzato pod obštel. Střelisko nepřítele ve vesnici Sejtovo.

Poručík Švec.

Žádám o zprávy, týkající se pohybu našeho broň-vlaku, by se dle toho mohla zaříditi střelba u nás stojícího 42 lin. vzvodu. — Prikazuji, aby praporčík Skála se postaral znovu o spojení telegrafním kabelem s námi.

9.

Štábu severního frontu.
1918 22. srpna 19 hod. 30 min.
No 42. Vrchní Uslon.

Velitel 10. roty z Nižního Uslonu oznamuje, že nepřátelská artilerie obšteluje Volhu mezi vesnicemi Mašušina—Taševka, odkud střílí, nebylo zpozorováno (to asi přetřeno a nadepsáno: Směr střelby z lesa od vesnice Sejtova. Pozn. ref.). Ke dvěma dělům protivníka, nacházejícím se v rajoně chutorů na západ od Ključišče, přibyla nová dvě. Jinak na našem účastku spokojno.

Poručík Švec.

10.

Štábu severního frontu
1918 22. srpna 20 hod. 30 min.
No 43. Vrchní Uslon.

Velitel 42 linej. baterie oznamuje, že po obštelu Krásné Horky nepřátelský broň-vlak odejel nazad. Potom přenesena byla střelba na osamělý dům ve vsi Zajmišče, odkud střílela nepřátelská baterie, jež po našem obštelu utichla. Nutno co nejdříve postarati se o 42 lin. granáty i šrapnely, jichž zůstalo pouze 32. — Pozorovatel ze zástavy sděluje, že k Nábřež. Morkvaši od Svijažska přibližují se 4 nepřátelské lodi.

Poručík Švec.

11.

Praporčíku Fialovi.
1918 23. srpna 10 hod. 30 min.
No 44. Vrchní Uslon.

Na vesnici Vorobjevku a na zástavu č. 3, která je na simbirském traktu, nastupují v hustých řetězích červení. Síly jejich jsou daleko větší našich, takže mně nutno, abych udržel posici, užít posledních rezerv. Jestli může kap. Bord, ať pošle Srby na Nižní Uslon, by nám pomohli. Náboje do 42 linej. vzvodu už skoro všechny vyšly. Nutno co nejdříve poslat.

Poručík Švec.

12.

Praporčíku Fialovi.
1918 23. srpna 12 hod. 20 min.
No 45. Vrchní Uslon.

Oznam do štábu, že 42 lin. vzvod už nemá vůbec žádných nábojů a naděje na obdržení není. Je nutno tento vzvod zaměnit jiným. Je zde 48 lin. vzvod, který však je připraven na obštel traktu, v případě, že by naše zástavy musely ustoupit, a na přímou obranu Vrch. Uslonu s této strany. Proto nemůže se upotřebit na obštel Volhy a broň-vlaku, který stále stojí v Krásné Horce. Nejlépe by bylo vyslat aspoň 2 třípalcová děla, jestli jsou k dostání, s potřebným množstvím granátů v rayon Pečišče, kde je druhá rota, aby si tam našly posici, se které by mohly forsírovat Volhu i Kráskou Horku.

Poručík Švec

13.

Praporčíku Fialovi.
1918 23. srpna 18 hod. —
No 46. Vrchní Uslon.

Dnešní nástup červených se nepodařil. Ačkoli jich bylo jako much, přece jen našim nepatrným silám šťastným obchodným manévrem jich pravého flangu podařilo se je rozehnati do Morkvašských lesů. Zanechali několik kulometů, mnoho vintovek a zajatce — jestli přijdou Srbi, zítra je vykouříme z Nižního Uslonu a s pobřeží. Máme několik raněných. Přesné číslo jich i trofejí pošlu později.

Poručík Švec.

14.

Praporčíku Fialovi.
1918 23. srpna 21 hod. —

Vesnice Ključičše je v našich rukách. Vzata rozvědky 10. roty. Dle zpráv jsou červení v Mafušině, kam vyslána konná rozvědka. Srbi ještě na Uslon — nepřibyli. Čekám jich, poněvadž mám pro ně šikovný manévř s kavalerií — zajít krásným v týl a úplně je zničit. — Rozvědka 2. roty a zástava vystavená západně Pečišče byla obštrélána uraganným ohněm artilerijským bez ztrát, pouze prap. Novotnému to roztrhalo čepici. Pod silným tím ohněm vysadili červení vých. Náb. Morkvaši 2 děla a zástavu s kulometem, a možná, že i více pěchoty, takže teď zase budu musit likvidovat svůj pravý flang. A naše artilerie mlčí.

Poručík Švec.

15.

Praporčíku Fialovi.
1918 24. srpna 2 hod. 45 mín.
No 48.

Dnes ráno byla intenzivní střelba artilerijská se strany nepřítele po přístavu Vrchní Uslon a po Volze. Z vesnice Mafušino červená artilerie střílela po Ključičši i po Volze. Ohněm parochoda Zveniga však nepřítel byl umlčen. — S výšin od Spasskoje Morkvaši ráno spouštěl se protivník v hustých chomáčích, přiblížil se před naše stráž na 1½ versty, ale aktivity nijaké dosud neprojevil.

Poručík Švec.

16.

Praporčíku Fialovi.
1918 24. srpna 24 hod.
No 49.

Právě jsem se vrátil s posice, kde dnes byla silná přestřelka. Červených je při nejmenším 10 × více než našich. Stále připravovali nástup, honili se sem tam, vyslali také na vysotu 89 při křižovatce, kterou drží naši, broněvik, ale na konec přiblížil se večer a vše utichlo. K večeru podvezli novou baterii, která se přistřelila k našim liniím, jež jsou řídké jako potrháná síť. Vůbec artilerie jejich řadí zle, zatím co naše má pořád nějaké zádržky. Stav zoufalý. Nevím, udržím-li se ještě den při hrozné únavě lidí, kteří nespí a nejedí, poněvadž ve dne se nemůže nic podvéztí. Na nové doplnění ovšem spoléhat nemohu. Máme dnes jednoho zabitého a 7 raněných. Příkazují všech zdravých lidí vyslat hned na Nižní Uslon — potom do Vorobjevky k prap. Doškovi. Srbů bychom potřebovali jako sil.

Poručík Švec.

17.

Praporčíku Fialovi.
1918 25. srpna 14 hod.
No 50.

Ataka červených jihozápadně Vorobjevky byla odražena, při čemž měli jsme 12 raněných od artilerijského ohně. Mortírný vzvod jsem napravil proti nepřátelské linii za Vorobjevkou, takže ve Vrchním Usloně nemám ničeho. 42 lin.

nemá nábojů a jedno třípalcové dělo v Pečišči nemůže vykonat úlohu, jaká se od něho žádá. Objevují se nepřátelské části v rayoně výšin 86,9 a 81,9, které musely být námi opuštěny vzhledem k uragannímu ohni nepřátelské artilerie. Rád bych to likvidoval, ale z nedostatku artilerie nemohu.

Poručík Švec.

18.*

Kapitán Kovalevskému
1918 r. 25. srpna 15 hod.
Č. 51.

Na úseku v rayoně vsi Vorobjevka nepřátelský útok byl námi odražen. V rayoně západně od Pečišče nepřítel obsadil výšiny 86,9, 81,9 pod ochranou svého dělostřelectva. Oznamte výsledky výzvědné služby loďstva na Volze po proudu i proti vodě.

Poručík Švec.

19.

Praporčíku Fialovi.
1918 25. srpna 15 hod. 15 min.
Č. 52.

Oznam ihned do hlavního štábu, aby se postaral náčelník hospodářské části 1. Kazanského dobrovolnického pluku o okamžité uvedení do pořádku otázky zásobování a obmundírovky 3 rot jmenovaného pluku vešedších pod mé velení.

Poručík Švec.

20.*

Veliteli 2. důstojnického praporu.
1918 r. 25. srpna 15 hod. 15 min.
Č. 53.

Pod mé velení přibýly tři rot 1. kazaňského dobrov. pluku. 2 roty jsem poslal na levý břeh do vsi Vorobjevky, třetí rotu dávám v pravomoc Vám, abych ulehčil strážní službu praporu Vám svěřeného. Novou rotu nutno posílat na úsek vždy s oddílem důstojníků svěřeného Vám praporu, aby přivykli posílní válce. Do Vašeho úseku přejde také hlavní polní stráž čis. 2, kde možno postavit jen zesílenou polní stráž. Výměnu proveďte za svítání 26. t. m. a oddíly, které jsou na tomto úseku a nepatří k praporu Vám svěřenému, pošlete do Vorobjevky. — Velitele roty přecházející ve Vaši pravomoc posílám k Vám, aby dostal informace.

Poručík Švec.

21.

Praporčíku Fialovi.
1918 25. srpna 17. hod. 40 min.
No 54.

Parochod Zveniga byl na rozvědce v Maťušině, kde byl obštrílen ze 3 kulometů a měl při tom ztráty 1 zabitého a 1 raněného. Za nějakou chvíli potom bylo viděti ujíždějící odtud povozky a asi 150 lidí ve směru na Taševku. — Se strany Morkvaši Spasskoje byla zpozorována nová kolona jdoucí směrem k nám. — Celý můj oddíl od Pečišče do Ključišče čítá asi 1050 lidí.

Poručík Švec.

22.

Praporčíku Fialovi.
1918 25. srpna 18 hod.
No 55.

Oznam do štábu fronta, by se předalo inspektoru artilerie, že jsem přikázal, by dvě děla třípalcová třetí baterie oddělného těžkého divisionu zaujala posici bývalé 42linejné baterie. Udělal jsem to proto, že to okolnosti vyžadují, a pak jedno třípalcové dělo už stojí na posici v rayoně Pečišče a správně vykonává svoji službu. — Právě mně oznamují z Nižního Uslonu, že jakési řetězy s jihu tá-

hnou na Mafušino, odkud utíkají červení, a k Mafušinu přistály jakési lodě. Zdá se, blaničtí rytíři.

Poručík Švec.

23.

Praporčíku Fialovi.
1918 25. srpna 21 hod. 20 min.
No 56.

Mafušino vzato oddílem praporčíka Sameše i konnými rozvědky s ním ustanoveno spojení. Podrobnosti sdělím. Nutně potřebuji kulometčíků, jichž mnoho u nás raněných a mnoho trpí nemocemi, hlavně chrlením krve, proto Sameše žádám k sobě. — Prikázal jsem, aby část oddílu Samešova zůstala v Mafušině, zbytek pak aby odešel po svémuraznačení. — Tlupy nepřátelské projevují se v rajoně výšiny 81,9, kam jsem napravil dvě třípalcová děla. Nové oddíly červených přijely na povozkách a automobilech do Morkvaši—Spasskoje, jakož i artilerijská munice. Zdá se, že ještě zítra budeme mít dělo s nimi. Je jich jako kobilek a lezou jako tarakani.

Poručík Švec.

24.

Praporčíku Fialovi.
1928 26. srpna 13 hod. 15 min.
No 57.

V noci ke 24. hodině podjela k mlýnu v Pečišči nepřátelská loďka, se které po Pečišči bylo stříleno z vintovek. Kulometným ohněm našim byla zahnána. Ihned jsem dal příkaz vyslat v ten směr po vodě rozvědku a válečnou loď. To asi nebylo splněno, ač příkaz můj byl obdržen. Ke 2. hodině ranní podjela nepřátelská loď s kulomety a okopným dělem a střílela po břehu. Našim kulometným ohněm sice byla zahnána, však zastavila se a začala střílet z třípalcového děla. Po půlhodině odejela zpět. Aby se to neopakovalo, prikázal jsem napravit jedno třípalcové dělo na zátočinu u mlýna v Pečišči. Na frontě dnes klid, pouze silně nám střílí nepřátelská artilerie po traktu a po pravém křídle. Podrobnosti vzetí Mafušina už oznámil Ti Kutlvašr, jemuž jsem prikázal vyslat rozvědku dolů po Volze a uznat, kde asi nachází se Kapel. Přibyl vzvod třípalcových děl prvního kazaňského art. divizionu, jemuž jsem dal úlohu střílet po rajonu Spasskoje Morkvaši a trakt jdoucí odtud směrem jihovýchodním.

Poručík Švec.

25.

Praporčíku Maurovi.
1918 26. srpna 15 hod. 20 min.
No 58.

Kuchyni, která přibyla na přístav, jak mi oznámil intendant plukovník Ivačenko, třeba ihned poslat na Vrchní Uslon.

Poručík Švec.

26.

Inspektoru dělostřelectva.
1918 r. 26. srpna 17 hod.
Č. 59.

Prosím, aby co možná nejdříve byl vydán rozkaz poslat náboje pro četu třípalcové baterie a četu šestipalcové, které jsou na Nižním Usloně. Velmi žádoucnop třípalcové četě v Nižním Usloně přidat koně s postroji, a též všem dělostřeleckým četám v mé pravomoci, na úseku pravého břehu Volhy.

Poručík Švec.

27.

Praporčíku Fialovi.
1928 26. srpna 17. hod. 30 min.
No 60.

Z Nižního Uslonu oznamuje Kutlvašer, že tam přibylly 4 válečné lodi ze Simbirska, a prosí oznámit, mají-li jeti kupředu, či zůstatí na místě. Za nimi jede

oddíl plukovníka Kapela na osmi lodích. Zajisté bude třeba i jemu dáti rozkaz. Oznam to ihned do štábu, by okamžitě poslali rozkazy. Zajisté by bylo nejvhodnější, aby vpadl oddíl Kapela nepříteli do boku se strany Ključišče nebo Nižního Uslonu a tak naši těžkou situaci zabezpečil.

Poručík Švec.

28.

Praporčíku Fialovi.
1918 26. srpna 20 hod. 30 min.
No 61.

Oznam náčelníku garnisona, že při ústí řeky Kazanky do (asi chyba místo: od. Pozn. ref.) vodokačky v tom rajoně se nacházející už několik dní projevuje se světelná signalisace v noci. Ať se ten rajon důkladně prohlédne a střeží.

Poručík Švec.

29.*

Kapitánu Kovalevskému.
1918 r. 26. srpna 21 hod. 30 min.
Čís. 62.

Co se týká válečných lodí, ty všechny zůstávají ve Vaší pravomoci. Protože břeh Volhy je čist, nechte v mé pravomoci alespoň jednu válečnou loď ke konání služby, ostatní vezměte ve svou pravomoc.

Poručík Švec.

30.*

Plukovníku Kapelovi.
1918 r. 26. srpna 24. hod.
Č. 63. Mapa 2 versty v palci.

Oznamuji, že oddíl mně svěřený zaujímá úsek od výšiny 76,5, což je na západ od vsi Pečišče, a rajon křižovatky simbirské a svijažské silnice (výšina 89) po přístav Mašuino. Poslední dny nepřítel velkými silami se snažil rozbit náš střed, který je v rajoně křižovatky silnic, ale vždy byl odražen, při čem měl velké ztráty. My jsme zachvátili za ty dva dny: 6 kulometů a masu přeběhlíků, takže nepřítel strašně demoralisován a naladěn panicky. Snadno by se mi podařilo je načisto rozbit, ale protože lidé příliš unavení a utrpení neustálými boji, nechci lidi příliš unavovat, proto jsem se rozhodl zaujmout pasivní úsek. Při Vašem nástupu se možná setkáte s rozbitými jednotkami 1. lotyšského a petrohradského pluku, které podle vši pravděpodobnosti ustoupily z Mašuina na západ do rajonu chut. Naryškino—Jumatovo. Dělostřelectvo nepřítelovo v rajoně Spasskoje—Morkvaši a zejména Nab. Morkvaši.

Poručík Švec.

31.

Veliteli 3. roty české a 3. roty důstojnické.
1918 27. srpna 21 hod. 30 min.
Č. 64.

Přikazuji oběma rotám vystoupiti z Vorobjevky se vším příslušenstvím tak, aby na úsvitě se mohly naloditi v Nižním Usloně, odkud přijeti k parochodu Karamzinu.

Poručík Švec.

32.*

Inspektoru dělostřelectva.
Opis kapitánu Kovalevskému.
1918 r. 27. srpna 22 hod.
Č. 65.

Místo obsluhy 1. moždíře v Nižním Usloně, tři důstojníků a osmi vojáků pošlete výměnu, jinak nemožno je propustit.

Plukovník Švec.

33.*

Náčelníku štábu severní skupiny vojsk.
1918 r. 28. srpna 18 hod. 30 min.
Č. 66.

Hlásím, že jsem dnes přibyl do vesnice Karavajevo, kde také bude štáb úseku mně svěřeného.

Plukovník Švec.

34.*

Podplukovníku Balčukovi.
1918 r. 29. srpna 16 hod. 30 min.
Č. 67. Karavajevo.

Oznamte ihned počet bodáků, šavlí a dělostřelectva oddílu Vám svěřeného a také přesné rozložení Vašeho úseku. Spolu s tím pošlete hlášení o tom, co se stalo minulého dne. Rozkazují udržovat spolehlivé spojení s kapitánem Cymbalovem. Pošlete zesílenou rozvědku směrem na Krásnou Gorku. Severně od ní pracuje rozvědka z oddílu kapitána Cymbalova.

Plukovník Švec.

35.*

Praporčíku Fialovi.
Parník Karamzin.
1918 r. 29. srpna 19 hod.
Č. 68.

Dovoluji jet do Simbirska k uspořádání kancelářských věcí.

Plk. Švec.

36.*

Dr. Langrovi.
1918 r. 29. srpna 22 hod.
Č. 69.

Posílám Vás za 1. československý pluk do štábu severní skupiny vojsk.

Plukovník Švec.

37.*

Náčelníku štábu severní skupiny vojsk.
1918 r. 4. září 10 hod.
Č. 70.

Hlásím, že velitel města Kazaně dává dovolení k odjezdu osobám, které jedou do míst mimo naši pravomoc. Pokládám tento zjev za nepřipustný a prosím, abyste dal zastavit vydávání dovolenek k odjezdu za bojovou čáru.

Plukovník Švec.

38.*

Kapitánu Havlovi,
parník Karamzin.
1918 r. 5. září 16 hod.
Č. 71.

V případě krajní nutnosti jedné tak, jak toho bude vyžadovat situace. Nutno užít všech prostředků, aby 10. rotě přišla posila, aby udržela svou posici.

Plukovník Švec.

39.

Veliteli 1. roty 2. pluku.
1918 5. září 16 hod. 15 min.
No 72.

Přikazují Ti ihned (dvakrát potvrzeno, pozn. ref.) bez odkladu sebrat celou rotu a na povozkách s pulemety odebrati se na přístav k lodi „Karamzin“, kde

obdržíš další rozkaz u děžurného důstojníka anebo u kapitána Kovalevského na lodi „Filip“.

Karavajevo.

Plukovník Švec.

40.

Kapitánu Hasalu.
1918 6. září 15 hod. 15 min.
No 73.

Cymbalov drží se po linii žel. dráhy, která spojuje jekatěrínburskou spojku se sítí dráhy porochozávodské. Střelnice je neutrální ještě. Se svými hl. silami dojdeš do st. Porochozávodské, ustanov spojení s Cymbalovem a hleď od severu udeřit do flangu červeným. Tvůj úcastek bude potom od střelnice ke st. Porochozávodské a odtud vpravo po jekatěrínburské větce do míst, kde končí les. Vpravo od Tebe bude Káňa. Cymbalovu předej, by zaujmul linii od střelnice k jihu, od[kud] spojil se s pl. Barčukem. Centrála telefonní bude na pošt. telegr. kanceláři u kláštera v Kazačeské slobodě, kam ustanov a veď spojení.

Pl. Švec.

III.

Pád Kazaně, odchod našeho vojska.

O bojích a utrpení našich vojáků za Kazaň vypravuje František Langer v zlomku kroniky *Za cizí město* (v knize *Železný vlk*). Tam je také otištěna podstatná část dlouhého dopisu, jež za ústupu z Kazaně psal plukovník Švec 18. září spisovateli, který byl tehdy plukovním lékařem v 1. pluku. Uvedu zde z něho podstatné části, aby slovy plukovníka Švece samého byla dokreslena historie našeho pobytu v Kazani do konce.

„Vrchní Uslon, jež heroicky drželi naši hoši s „Kultivatorem“, dal červeným Kazaň. Síly [jejich] tam byly ohromné — to už viděti z toho, že výprava Kappela do týlu docela nic nezviklala gruppu stojící proti Kutlvašovi. — A hned, pádem Vrchního a Nižního Uslonu, nastal silný nápor na levém břehu Volhy i na Arském směru, kam denně příjížděly vlaky s ohromnými rezervami. Naši i hoši 2. pluku byli v té době už tak vyčerpáni a neustálými neúspěchy „národních“ zdemoralisováni, že při prvním výstřelu nepřítelé hledali vzadu díru. Byl jsem s nimi na úcastku západně od Porochové Slobody, o níž Ti známo, že se sbuntovala — představ si ten požitek, mítí v týlu takový „sympatický“ element, proti němuž se musely vystavovat týlové karauly, které více hochy dráždily než karauly vpředu.

5. září byl jsem vyzván do štábu, kde mne prosili, abychom drželi aspoň ještě den úcastek, aby se mohla provésti aspoň částečná evakuace Kazaně a všech raněných i nemocných. 6. září se měla Kazaň opustit. Souhlasil jsem se vším, poněvadž nebylo naděje na nějakou radikální pomoc. Hoši však se už nedali udržet, chtěli samovolně opustit posici. Nezbyvalo než s napjetím všech sil, působením na jejich morálku a čest českého vojáka, udržet je ještě den se slibem, že 7. v noci potichu Kazaň opustíme. Romanovský však 7. ráno ujel a místo něho dostavil se k Stěpanovu starosta kazaňský, který ho uprosil, aby se Kazaň neopouštěla, že prý všechny mobilisované síly a všechno, co v městě bude schopno držet zbraň v rukou, se vyšle na front a na směnu nám Čechů, kteří několik dní měli odpočinout, aby potom zase šli se bít za ospalou, požitkářskou Kazaň.

Tedy místo odchodu z Kazaně jsme dostali směnu. Kdybys to

byl viděl, řekl bys, že Kazaň padne snad ještě tu noc. Šli lidé v civilu, neumějící držet vintovku v rukou, vymlouvající se, že nejsou specialisti, prý nikdy neválčili; oznamovali mnozí z nich jen civilní zaměstnání, kterým prý by mohli i nyní snad pomoci vojínům na frontě, jen aby sami tam nemusili. Přišlo také 25 „kontrorozvědčků“, kteří, jak mně řekli, měli „ujednáno“ za Kazaň válčit pouze pět dní. Kolik v té chamradi bylo bolševiků, to jsem nemohl vyjasnit, ale že jich bylo více než polovina, je fakt. Jedni z nich nadávali na nás, Čechoslováky: prý, kdybychom nebyli přišli do Kazaně, nemuseli by oni na frontu. Druzí se umlouvali ubít své náčelníky, důstojníky, kteří jim bránili utíkat s fronty.

V noci se 7. na 8. září nás tedy směnili v rajoně západně od Porochové Slobody, 8. září se tam nestalo nic zvláštního, než že ty stovky ozbrojených lidí, směnivších prořídle naše řady, v panice začaly utíkat před nastupujícími červenými ve vzdálenosti dvou verst. Díky artilerii se červení zastavili a odešli do původní posice. Zato na Ústí, kde šťastnou náhodou stála 1. rota 2. pluku a Kultivator s částí naší druhé roty i 9. rotou, se vysadilo asi 30 námořníků, před nimiž kazaňská ochrana „vzala draka“; nebýt Kultivatora, byli by vnikli do města. Odpoledne 9. září nastupovali zase na Porochovou Slobodu a všechny ty massy, které tam byly, začaly v panice prchat. S bídou několika důstojníkům se podařilo zastavit z nich hrstku na Kazance. Však také ten den přišla očekávaná pomoc z jihu ze Samary; batalion stavropolského pluku, 400 lidí. Po cestě do Kazaně se jich 150 rozběhlo a přišlo jich 250 s děsnou „ranou“: asi 80 procent neumělo zacházet s vintovkou. Ti to měli vytrhnout!

V štábě rozumní lidé viděli, že je zle, zvláště, když na arském účastku prorvali krásný front, jež zase musela „vozstanovit“ 9. a 11. rota, jdoucí na oddych. Vidělo se, že jedině Čechoslováci aspoň na čas mohou zachránit situaci. Přišla francouzská misse, probudivší se ze sna, přišla deputace gorodská. Všechno to létalo jako splašené, nabízeli hory doly, vše pro Čechoslováky; spirt, jídlo atd. Myslili, že to tím spravi, že se Čecháčci najedí, napijí a zase půjdou za ně umírat. K večeru 9. září nepřátelská flotila děsně prařla do města a přiváděla všechno do paníky. Sešla se porada, v níž jsem po prvé měl hlavní slovo, jež vyznělo v ten smysl, že Kazaň musíme opustit, čím dříve, tím líp. Uvedl jsem všechny argumenty, které jim, proneseny ve formě výčitek, padaly jako žhavé uhlí do nečistého svědomí. Vyčetl jsem jim celoměsíční ospalost a vše, co za tu dobu prospali, řekl jsem, že sami zdemoralizovali vojsko i národ. V době, kdy mělo se jednati o úpornou obranu Kazaně, uspořádají si páni koňské dostihy, žijí šantány, vyhazují se zbytečně peníze (a ještě se o tom v novinách píše). A naši kluci spí na poli v dešti a v tom neustálém nervovém napjetí a prolévají za ně krev. Resumé: Kazaň dnes padla a ty tisíce ozbrojenců, poslaných na frontu, hladových a panicky naladěných, situace nezachrání. Naopak. Proto jsem radil tolik: opustíme-li Kazaň včas, bude to tragédie; pakli však zůstaneme dále, čekajíce na takové posily, jako nám ze Samary posílají, dočkáme se katastrofy, která vznikne při prvním proniknutí nepřítele do města. Budeme střílet jeden na druhého, na přítele i nepřítele. Vždyť všichni nově sformovaní neměli jediné značky, kterou by se mohli lišit od nepřítele. Bylo by to shluknutí bandy nepořádné, jež by se pomlátila mezi sebou — a to si nemůžeme vzít na svědomí.

Bylo však mnoho těch, kteří chtěli bránit Kazaň do posledního, ovšem byli to chytráci. Chtěli tak udělat pomocí Čechoslováků. Byl to Savinkov, dr. Grigorjev a mnozí jiní. Já však kategoricky oznámil své veto: Až posud a ne dále! Jsem odpověden za své lidi a nedopustím, abych za takové město, jako je Kazaň, zničil poslední zbytky svých umorěných, zdecimovaných lidí. Prý sta nemocných a raněných budou nám vyčítat, že jsme dopustili, aby zůstali na milost i nemilost krvežíznivému nepříteli, poněvadž prý se nevyvezou za noc, řekl Grigorjev. Vytkl jsem mu, že se o ně mohl postarat už 7. září, kdy bylo rozhodnuto Kazaň vzdát. Tak se tedy panstvo ještě po poradě důstojníků generálního štábu s generálem Romanovským (který se vrátil 8. září ráno do Kazaně) rozhodlo Kazaň opustit. Obešlo se to bez incidentů a mohu říci v dosti dobrém pořádku.

Co asi říkali ti, kteří v městě zůstali, to nevím. Jistě prokleli Čechoslováky, a potom místní představitelstvo."

Snadno si představíme, jak všechny ty události v Kazani působily na Švece. Lebeděv v rozmluvě již zmíněné vypravoval: „Nemohl jsem ho poznat, když jednou ke mně přišel; tak byl změněn v tvář ohromnou únavou. „Sedněte, pravím, vypijeme čajku“. Nemohu, musím na Nižnij Uslon.“ Tuto změnu pozorovali na něm i jeho vojáci; a již za odchodu z Kazaně byla z jejich řad projevena obava, zdali to Švec vydrží. (Napsal jsem v úvodních poznámkách, že v hlášení č. 63 je v ruštině několik pravopisných chyb, což jindy nebývá; v českých hlášeních z téže doby jsou četné škrty, jinak u něho neobvyklé — na př. č. 57 ze 24. srpna. I to je, myslím, doklad velké vyčerpanosti.)

★

Odchodu od Kazaně se týkají dva dokumenty, zapsané v jiném bloku. Je to zase takový blok formulářů pro hlášení a rozkazy, podlouhlého formátu, se světlými deskami z lepenky; zadní je zvláště pevná. Na přední je natištěno: „L. Rabus-Zenkovič. Bloknost No. 2“ (a církevněslovanská věta o škodlivosti nesvornosti). Tištěná hlavička je stručnější.

Na prvním listě je průpis Švecova hlášení o vyzdravení, jež jsem uvedl v úvodních poznámkách. Na druhém pak je opis tohoto ruského rozkazu:

„Plukovníku Švecovi. 1918 r. 15. září 19 hod. 30 min.
ves Epanščino Mapa 10 v. v 1 p. Č. 0100 Opis.

Oddíly plukovníka Pervuchova odcházejí do Epanščina k vůli přepravě. Vám s 1. stř. česko-slov. plukem velitel vojsk rozkázal, abyste k ránu 16. září k 6 hod. zaujav (patrně chyba místo: zaujal) ariergardní postavení u vesnice Tatarskie Saraly, maje jízdní oddíly Krasovského a Svěšnikova na křídlech: 1. u jezera, které je na břehu Volhy, 2. v rajoně vsi Taškirmen. Tam se držet do noci 16. září, pokud nebudou přepraveny všechny oddíly skupiny. Potom se můžete přepravovat s plukem. Jízdní oddíly mají být přepraveny ráno 17. září, tak aby k 18. hodinám 17. září byly ve vesnici Salmany. Další váš pohyb podle přiložené maršruty. V vsi Izmary připojte k Vám Vaši českou děl. baterii. Vy tvoříte zadní voj severní skupiny, odcházející ke st. Nurlat a dále k městu Bugulmė.

Náčel. štábu: gen. lejt. Romanovskij."

Ta příloha je také ruská; v překladu a transkripci vypadá takto:

Maršruta

pohybu vojsk sev. skupiny od vsi Epanščino na st. Nurlat.

Dat.	Štáb	Od Pervuchova		1. pluk	spas. posádka	Češi		Jízda			
		1. vlak	2. vlak			1 pluk	4 pluk	Nečaev	Krasov.	Svěs.	
15.	Epanč.	Epanč. (přepr)	Roždestvenno	Pič-kassy		Zad. voj. Tat. Saraly	Před. voj. Přepr. Izmer. 22b	Smoldi-jarovo	Karto-šicha	Kur-ma-evo	
16.	Přepr. Pič-kassy 20b	Izměry 156	Pře-prava Epan-čino	"	Sta-vrop. v Spas-sku	totéž pře-prava	Sal-many 6b	Boza-kovo	U je-zera	Taš-ki-rmen	do 6 več
17.	Krug-ozera Baly-kul 24b	Sal-many 226	Jam-buž-tina 32b	Sal-many	Sal-many 24b	Pič-kasy 20b	Alta-rovo 22b	Niž. Sal-many 18b	Sal-many odtud úloha	Sal-many odtud úloha	
18.	Maros	Alta-rovo 226	Bazar-nye 18b			Sal-many 20b	St. a N. Alme-tevo 17b	Mul-lina 23b	S. Kaš-kino	S. Kaš-kino	
19.	"	Denní odpo-činek	Denní odpo-činek				"	Denní odpo-činek	Denní odpo-činek	Denní odpo-činek	

Je pozoruhodné, že se mluví o našem 4. pluku, jehož tam nebylo.

Mimo tyto dva dokumenty je v onom bloku jen ještě rozkaz plukovníka Švece štábs-kapitánu Janotkovi, daný na st. Krotovce 10. října 18 — ten už tedy do kazaňské historie nepatří. Ostatní listy bloku jsou, bohužel, prázdné.

IV.

Slovníček.

Broň-vlak, obrněný vlak.	Spirt, líh.
Dělo, práce (mám s někým dělo, mám s ním co dělat).	Spokojno, klidně.
Gorodský, městský.	Tarakan, šváb.
Chutor, statek.	Trakt, poštovní silnice.
Karaul, polní stráž.	Účastek, úsek.
Kontrozvěděci, vojáci tajné výzvědné služby.	Uraganný oheň, prudké soustředění palby.
Mortírný vzvod, četa moždříů.	Větka, místní, spojovací dráha.
Nabludatelný punkt, pozorovatelná.	Vintovka, ručnice.
Napravit, poslat.	Vodokačka, vodárna.
Obchodný manévř, spojený s obejitím nepřitele.	Vozstanovit, obnovit.
Obmundirovka, oděv a obuv.	Vyručit, zachránit.
Oddělný (division), samostatný.	Vzvod, četa.
Parochod, parník.	Zástava, hlavní polní stráž.
	42 lin. art. vzvod, četa 105 mm kanonů.